

Konference

Jaunatne'21 - izaicinājums pieņemts!

Darba grupu rezultātu apkopojums

Norises laiks: 2020. gada 3.decembris

1. DARBA AR JAUNATNI SISTĒMA UN TERITORIĀLĀ REFORMA

Kā stiprināt darbu ar jaunatni pašvaldību līmenī, ņemot vērā administratīvi teritoriālo reformu un nosakot darbu ar jaunatni kā pašvaldību autonomo funkciju?

Darba grupā tika apskatīts IZM piedāvātais starta komplekts darba ar jaunatni īstenošanai pašvaldībās un iespējamie Jaunatnes likuma grozījumi. Darba grupā piedalījās apmēram 20 dalībnieki no Kurzemes, Vidzemes, Latgales un Rīgas/Pierīgas reģioniem.

Kā izveidot kvalitatīvu un ilgtspējīgu darbu ar jaunatni sistēmu valsts un pašvaldību līmenī?

Vispirms nepieciešams nodefinēt sistēmu, skaidrot to un skaidri definēt atbildības sistēmā iesaistītajiem. Dalībnieki atzina, ka ir jāveicina pētniecība jaunatnes jomā un skaidri jādefinē, kas ir jaunatnes darbinieks un kas ir JLS, kādi ir viņu pienākumi, vieta pašvaldības struktūrā. Jāpievērš uzmanība un jāmazina kadru mainība, jo šis darbs nav novērtēts, jauniešos neiegulda. JLS/JD ir liels darba apjoms, visbiežāk arī augstākā izglītība, bet darba samaksa zema, tādēļ jāceļ profesijas prestižs. Tāpat ir jānoskaidro kāds atbalsts ir nepieciešams JD/JLS un tas attiecīgi ir jāpiedāvā IZM/ JSPA (kā kursi, metodiskais atbalsts, izglītība).

Dalībnieki atzina, ka sistēmu noteikti veicinātu, ja ir viens galvenais koordinators (JLS) un darbinieki pagastos, kas kopā sadarbojas. Svarīgs arī atbalsts no citām nodaļām pašvaldībā. Visam pamatā ir komanda, nevis viens speciālists, kurš atbild par visu. Kā pozitīvais piemērs, Jelgavas novada K. Kodes prezentācijas par esošo sistēmu novadā. Svarīga ir koordinatora darba vieta, lai nodrošinātu koordinētu darbu ar jaunatni novadā (pozitīvais piem., Lielvārdes nov. - JLS strādā Izglītības nodaļā domē un ir cieša sadarbība ar parējām nodaļām).

Sistēmā noteikti palīdz konsultatīvā padome ar informācijas pārklājumu, JLS/JD jābūt komandai, kura ir padomēs un komisijās, lai ir starpinstitucionāla sadarbība. Šis svarīgi arī ar digitālā darba attīstību, jo tas nevar noklāt jaunatnes darbu pagastos, tādēļ šāda konsultatīvā padome ir ļoti svarīga un tur ir jāiesaista iestādes (ne tikai jaunieši), jo vajag apzināt visas nozares un sadarboties.

Sistēmu noteikti veicinātu, ja Jaunatnes likuma 5. pants tiktu ņemts vērā, ja pašvaldību likumā tiks ievietoti grozījumi par jaunatnes darbu, tad daudzas pašvaldības šo darbu uztvers nopietnāk.

Lauku reģionos skolas var veidoties par kopienu centriem, kas varētu palīdzēt sistēmā, bet jaunieši sev vēlas "savu vietu" un ne vienmēr skola ir tā vieta, kur vēl papildu laiku gribas pavadīt. Pozitīvais piem., darba ar jaunatni veikšanai - Somijā lauku reģionos ir jaunatnes darbinieks skolā, kas starpbrīžos un pēc skolas, darbojās ar jauniešiem.

Tomēr, jāatzīst, ka jaunatnes darbinieki neredz sevi, citus spēlētājus (jaunatnes NVO, brīvprātīgos, kolēģus), kā daļu no sistēmas un iespēju kopīgi darboties, jo sagaida iniciatīvu no IZM lokāla līmeņa lietu risināšanai.

Uz jautājumu **kā un vai starta komplekts veicinās šādu sistēmu**, dalībnieki atzina - ir jāizvērtē teritorijas lielums, cik šis komplekts būs efektīvs atkarībā no pašvaldības lieluma, jo ieteikumus var uztvert burtiski. nav tāda viena universālā formula un grūti prognozēt kādas būs interpretācijas starta komplektam (it sevišķi 2 darbinieki). Tāpēc varbūt, ka jādod starta komplekts uz jauniešu skaitu vai teritorijas lielumu. Jābūt kritērijiem, ka der visiem un nerada liekus sarežģījumus.

Vislielākās un aktīvākās diskusijas bija tieši par minētajiem 2 jaunatnes darbiniekiem, iesaka formulēt citādāk, jo daudzas pašvaldības var uztvert burtiski un lielāku jau esošo darbinieku skaitu var pat samazināt. IZM jāveic skaidrojošs darbs pašvaldībām.

Iespējams, ka starta komplekts ieviesīs nopietnāku pieeju no pašvaldības puses, tomēr starta komplektam būtu jābūt "spēcīgākam", citi redz, ka šāds komplekts palīdzētu ar atsevišķu budžetu jaunatnes jomai pašvaldībā, kas līdz šim nav bijis.

Tomēr lielākā daļa dalībnieku neredz, kā starta komplekts rada pārmaiņas un kādu atbalstu var jaunatnes jomai sniegt, nav skaidri arī tā mērķi.

Kādi varētu būt lielākie izaicinājumi starta komplekta realizācijā?

Pēc ATR bažas, ka būs tikai centrālais jauniešu centrs novada centrā, un izaicinājums - jauniešu centru un iestāžu likvidācija pagastos, starta komplektā minētie divi darbinieki šīs bažas pastiprina, jo uztver burtiski.

Trūkst loģiska jaunatnes politikas virzīšana visās nozarēs. Cilvēkam, kas koordinē jaunatnes jomu ir pārāk daudz jāatskaitās, darbam nav prestižs un līdz ar to reāla ietekme pašvaldībā. Ar pašreizējo komunikāciju starp pašvaldību un institūcijām nekas nemainīsies, jo nav sadarbības, dialoga, dalībnieki uzskata, ka nepieciešams mediators - kurators (piem., IZM).

Mobilais darbs ar jaunatni - LV kontekstā ir tikai resursu pārdale (piemērs par speciālistu konkrētā jomā, kas braukā apkārt), nevis sistēmas efektīvizācija.

Tāpat ir neskaidri noteikumi, kas ietilpst zem finansējuma, jo tas ir atkarīgs no pašvaldības budžeta (algas, aktivitātes, uzturēšana) un jādod izvēlē katrai pašvaldībai, kādu struktūru un formu viņas var realizēt pēc savām iespējām un jauniešu skaita. Jāatgādina, ka jāsniedz atbalsts arī jaunatnes NVO kapacitātei un adekvātam darbinieku atalgojumam.

Kādi ir iespējamie risinājumi?

Risinājumi - dalīties un popularizēt, kāpēc jauniešu centrus pagastos nevajag likvidēt, un kādu labumu viņi dod (šo dalībnieki sagaida no IZM) un starta komplektā definēt VISMAZ 2 darbinieki.

Tāpat tika minēts, lai efektīvāk nodrošinātu starta komplekta īstenošanu, jāskatās uz iespējām piesaistīt brīvprātīgos darba ar jaunatni veikšanā, veicināt sadarbību ar NVO, noteikt jaunatnes darbinieku skaitu pēc teritorijas lieluma, tomēr te domas dalījās, jo nav izmērāms rādītājs, piem., deklarētie jaunieši - puse deklarēto laukos, mācās un strādā pilsētās. Šādi izgāzies jau ir skolu piemērs- nauda seko skolniekam, tāpat ir lietas, kas jādara jaunatnes darbiniekiem neatkarīgi no jauniešu skaita.

Svarīgi, ka tiek attīstīti un stiprināti jau esošie līdzdalības mehānismi, neizdomājot kaut ko jaunu.

Iespējamie Jaunatnes likuma grozījumi - dalībnieki atzina, ka LJP priekšlikumi ir ļoti labi, nepieciešams precizēt, ka jaunatnes konsultatīvā padome ir tieši tā, kurai jāveicina starpinstitucionālā sadarbība.

2. DIGITĀLĀ DARBA AR JAUNATNI ATBALSTA SISTĒMA

Kā varam nodrošināt vienlīdzīgas iespējas jauniešiem, attīstot digitālo un mobilo darbu ar jaunatni? Vai nākotnē varam izveidot virtuālu jauniešu centru?

1. Domājot par atbalsta mehānismu ieviešanas un sistēmas izveides, nepieciešamas kvalitatīvas diskusijas ar jaunatnes jomā strādājošajiem, lai izprastu šobrīd aktuālākās vajadzības un mehānismus, kā sniegt atbalstu.
2. Vislielākais atbalsts digitālā un mobilā darba veicināšanai, nepieciešams vispārēja jomas spēcīnāšana un prestiža celšana, lai visās Latvijas pašvaldībās un arī jomā strādājošajiem, būtu vienota izpratne par jaunatnes politikas jomas nozīmi, mērķiem un uzdevumiem.
3. Lai nodrošinātu pēc iespējas labāku digitālo un mobilo darbu, būtu ieteicams izveidot nacionāla mēroga projektu konkursu, kurā būtu pieejams finansējums tehniskajam nodrošinājumam, kurš palīdzētu īstenot kvalitatīvu saturu un norises.
4. Diskusijas dalībnieki uzsvēra, ka noteikti jāturpina jau iesāktie atbalsta pasākumi, gan organizētās apmācības, gan organizētie pieredzes apmaiņas semināri, kurus var papildināt ar tehnisku risinājumu apmācībām (kā veidot video saturu, kā orientēties medijpratības jomā, kā izmantot online rīkus jauniešu viedokļu apkopošanā u.c.)

5. Ja top digitālā platforma, tad noteikti nepieciešams iekļaut platformas uzturēšanas izmaksas un izveidot aktualitāšu atjaunošanas mehānismu, jo jaunieši ir prasīga mērķauditorija, lai noturētu ieinteresētību un motivāciju līdzdarboties, nepieciešami aktuālākie digitālie risinājumi.
6. Palīdzot veidot digitālā un mobilā darba atbalsta sistēmu, neaizmirst būtisku jaunatnes darba aspektu: individuālā saikne ar jauniešu. Veidot ne tikai digitālus risinājumus tiešsaistē, bet domāt par tiem atbalsta mehānismiem, kuri varētu palīdzēt jauniešu sasniegt arī reālajā dzīvē, ļaujot saņemt atbalstu gan mentālās veselības jomā, gan praktiskās vajadzībās.
7. Domājot par digitālajiem risinājumiem mentālās veselības jomā vai jebkāda cita veida palīdzības, jāizvairās no pašvaldību ietvara, jo digitālie risinājumi ļauj veidot nacionāla mēroga sadarbības tīklus.

3. PILSONISKĀ LĪDZDALĪBA

Kā varam veicināt plašāku un aktīvāku jauniešu pilsonisko līdzdalību, stiprinot skolēnu pašpārvalžu darbību un to koordināciju nacionālā līmenī?

Darba grupā diskutējam par skolēnu pašpārvaldēm un nepieciešamo atbalstu to darbības uzlabošanai.

Pašvaldības atbalsts

- Pašvaldības var atbalstīt skolēnu pašpārvaldes, rīkojot iniciatīvu projektu konkursu, kur jaunieši var apgūt projekta rakstīšanas un īstenošanas spējas un iegūt papildus finansējumu aktivitātēm. Finances nav obligāti jānodod jauniešiem, ja grāmatvedībai tas rada problēmas. Finances var kārtot pašvaldības iestāde, kas rīko konkursu, vai nevalstiskā organizācija, ja ar tādu ir noslēgts deleģējuma līgums.
- Jaunatnes lietu speciālisti var organizēt regulārus izbraukumus pie citām pašpārvaldēm, jauniešu centriem gan savā, gan citās pašvaldībās, lai veidotu sadarbību.
- Jaunatnes lietu speciālisti var doties uz skolu audzināšanas stundām, sociālo zinību stundām, kur ar neformālām metodēm stāstīt par līdzdalību skolā, pilsētā.
- Veidot kopēju pašvaldības skolēnu pašpārvalžu apvienību, kurā risina tieši līdzdalības jautājumus, nevis rīko pasākumus pilsētas līmenī.
- Skolas vadībai jāskaidro līdzdalības nepieciešamība, jo nereti tieši skolas vadības attieksmes dēļ skolēnu pašpārvalde “būksē”.

Skolas pašpārvaldes konsultanti

- Tā kā skolēnu pašpārvaldes ir svarīgi līdzdalības mehānismi, to konsultanti būtu jāiesaista kopējā jaunatnes darba shēmā un komunikācijā.

- Gan pašvaldības līmenī, gan valsts līmenī nepieciešamas apmācības, pieredzes vizītes, motivācijas uzturēšana, atbalstīšana skolotājiem, kas darbojas ar pašpārvaldēm.

Pašpārvaldes popularizēšana

- Jauniešiem nepieciešama saprotama informācija par to, kādi ir skolēnu pašpārvaldes mērķi un kā viņi var iesaistīties tieši lēmumu pieņemšana un līdzdalības aktivitātēs.
- Jādomā, kā līdzdalības procesā iesaistīt ne tikai aktīvos jauniešus, bet domāt par citiem jauniešiem, kas paši nenāks un nedarīs, bet labprāt iesaistītos un sniegtu viedokli. Skolēnu pašpārvaldei ir iespēja sasniegt vairāk jauniešus nekā jauniešu centram.
- Vairāk jāakcentē skolēnu pašpārvaldes iespējas darboties skolas padomē, lai dzirdētu par ko tiek lemts un diskutēts.

Valsts atbalsts

- Valsts līmenī būtu nepieciešams labs metodiskais materiāls/vadlīnijas, kas paskaidro kādi ir pašpārvalžu mērķi, uzdevumi, darbība.
- Valsts līmenī var rīkot pasākumus pieredzes apmaiņai jauniešiem un apmācības konsultantiem.

4. MENTĀLĀ VESELĪBA

Kā varam sekmēt jauniešu psiholoģisko un emocionālo labklājību un kāda atbalsta sistēma būtu jārada?

Galvenie izaicinājumi:

1.) Grūtības meklēt atbalstu:

- Vienaudžu vērtējums;
- Vecākās paaudzes neizpratne un izglītošana par mentālās veselības jautājumiem;
- Informācijas trūkums par atbalsta iespējām;
- Atklātas telpas trūkums diskusijai;
- Kontakta trūkums start jauniešiem un speciālistiem.

2.) Speciālistu kapacitātes un kompetences trūkums;

- Pieredzes trūkums par darbu ar mentālās veselības izaicinājumiem;
- Kompetenču trūkums mentālās veselības problēmu diagnosticēšanā jauniešu vidū;
- Atbalsta trūkums speciālistiem;
- Kapacitātes trūkums individuālas pieejas nodrošināšanai.

3.) Sistemātiskais atbalsts;

- Apmācību trūkums par jauniešu mentālās veselības jautājumiem;
- Jauniešu mentālās veselības aktualizēšanas trūkums nacionālā līmenī;
- Sistemātiska atbalsta trūkums darbā ar jaunatni iesaistītajiem.

Rekomendācijas:

- 1.) Veselības ministrijai un nevalstiskajām organizācijām jāizstrādā pašvaldību līmeņa starpinstitūciju sadarbības modeli jauniešu psiholoģiskās un emocionālās labklājības veicināšanai;
- 2.) Darbā ar jaunatni iesaistītajiem speciālistiem jāatrod un jāattīsta savstarpējās sadarbības un atbalsta platforma, šo speciālistu kapacitātes un profesionalitātes stiprināšanai;
- 3.) Pašvaldībām jāattīsta vietējā līmeņa mobilās multidisciplinārās speciālistu komandas, kuras reģionos veiktu darbu ar jauniešu psiholoģiskās un emocionālās veselības izaicinājumiem;
- 4.) Nacionālajai jaunatnes konsultatīvajai padomei sadarbībā ar Veselības ministriju un Izglītības un zinātnes ministriju jauniešu psiholoģiskā un emocionālā veselība jāvirza kā viena no nacionālā līmeņa jaunatnes politikas un veselības prioritātēm;
- 5.) Izglītības un zinātnes ministrijai, organizējot jaunatnes darbinieku un jaunatnes lietu speciālistu apmācībās ir jāpalielina uzsvars uz jauniešu psiholoģisko un emocionālo veselību, tās traucējumiem un šo traucējumu diagnosticēšanu.

Neizceltie risinājumi:

- Sabiedrību izglītojošas kampaņas par jauniešu psiholoģiskās un emocionālās labklājības nozīmi;
- Digitāla atbalsta platforma jauniešiem, psiholoģiskās un emocionālās veselības izaicinājumu pārvarēšanai;
- Papildu atbalsta personāls izglītības iestādēs un jauniešu centros;
- Prevencijas programmas un aktivitātes jauniešiem jaunieša sākumvecuma posmā (10-13 g.v.);
- Izglītojošas aktivitātes par psiholoģiskajiem procesiem jauniešiem;
- Stiprināt jauniešu centru darbību jauniešu psiholoģiskās un emocionālās veselības jautājumos;
- Veicināt sadarbību ar ģimenes ārstiem;
- Programmas vecāko paaudžu izglītošanai par jauniešu psiholoģiskās un emocionālās veselības jautājumiem.